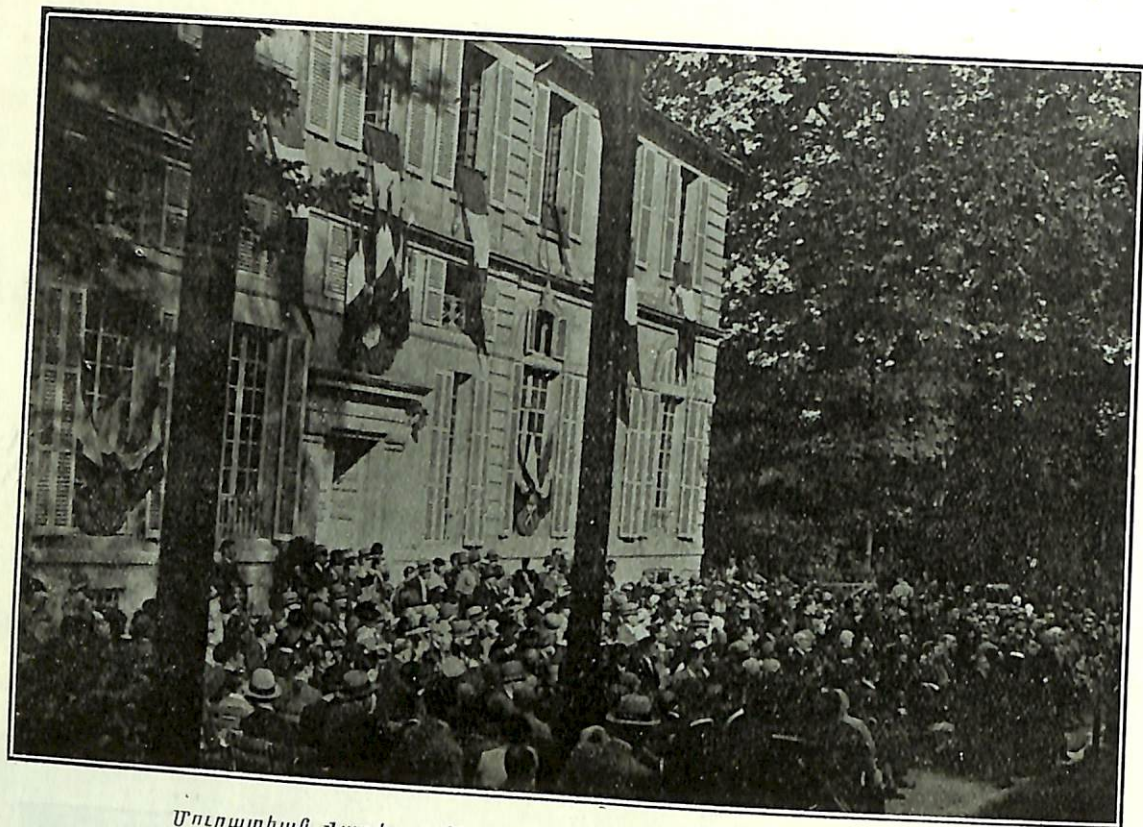

Մուրատեան վարժարանի վերաբացման համաժողովը (8 Յունիս 1930)

կին Մովսիս Նախարար Պ. Ժորժ Լէյկի նախագահութեամբ, Գաղղիական կառավարութեան բարեհաճ հրամանով, աջ կողմն ունենալով Մխիթարեան Միաբանութեան Աբբաճայրը՝ Գերգ. Յովհանն վ. Ազգեր: Գաղղիական պետութեան և հայ հոգեւորականութեան պետերը, ինչպէս նաեւ գաղղիացի և հայ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ և հազարէ աւելի Փարիզաբնակ Հայեր ներկայ կը գտնուէին հանդիսին, այս բարձրագոյն հաստատութեան որ գաղղիական ազգեցութեան հետ մայրենի լեզուին և տոհմային գիտութեանց կրակը պիտի վառէր հայ գաղութներու մէջ, Նախագահը խանդավառ բանախօսութեամբ մը կը յիշեցնէր համախմբուած Հայերուն, թէ «Նայեցէ՛ք շուրջերնիդ, ո՛ր են ասիական կայսրութիւններ կանգնող մեծ ազգերը, բոլորն ալ պատմութեան անցած են. բայց դուք կաք և կը մնաք, վասնզի ապրելու կամք ունիք, որովհետեւ բաղաճակիրթ, աւանդապահ և տոկուն ժողովուրդ էք». զինուորական շեփորախումբը, զօր.

կուրդի, հրամանով հնչեցուց Մարտիկոն ու Բաւ փորոտան, որմէ վերջ՝ Տիկին Լէյկը բաշեց գաղղիական եռագոյնը ցոյց տալու համար թէ Մուրատեան վարժարանը կը մտնէ գաղղիական պաշտպանութեան տակ: Սեւրի Մուրատեան վարժարանի հանդիսաւոր բացումը այնքան հետաքրքրութիւն կը շարժէր որ ձայնասփիւռը զայն աշխարհի չորս կողմը կը տարածէր՝ Հայոց սրտերն հպարտութեամբ լեցնելով:

Վերաբացումը վարժարանին աշակերտներու թիւը տարուէ տարի կ'աւելնար և անոր համբաւը հեռաւոր հայ գաղութներու մէջ տարածուելով՝ իր ծոցին մէջ կը բաշէր Հայութեան ծաղիկ հասակը:

Ան ոչ միայն հայկական գաղութներու բարձրագոյն վարժարանն է, այլ ազգային կեդրոն մը: Փարիզ գացող ամէն ազգասէր Հայ, նուիրական պարտք կը համարի այցելել այդ ազգային վառարանը, տեսնել համարին պատանիներու տրուած տոհմային դաստիարակութիւնը, կարգաւորութիւնն և հոգաբարձու Հարց հայրական խնամքը:

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՎԱՐՎԱՐԱՆՆԵՐՈՒ

ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Թողլով ուրիշ գրիչներու, որ դուրս ցատեցնեն Մուրատեան և Ռափայէլեան վարժարաններէն ելած աշակերտներու կեանքը, որոնք փայլեցան իրեն բաղաճագէտներ, բանաստեղծներ, գրագէտներ, ուսուցիչներ, պատկերահաններ, բժիշկներ և առեւտրականներ, մենք անցնինք տեսնելու, զիսաւոր գծերու մէջ, անոնց հրապարակական գործունէութիւնը, որ հիմնաքարն է Մխիթարեաններու և ազնուագութեան բարեբարներու:

Սամուէլ Մուրատ իր սաներուն կտակած էր, որ Եւրոպայէն դառնան իրենց հայրենիքն և օգնեն անոր, որպէսզի «Թմրած ազգս Հայոց տգիտութենէն զարթնու»: Մխիթարեան դաստիարակներն անոնց սրտերուն մէջ ամրապէս տոգորած էին ազգային միութեան գաղափարը: Փաստ մ'է, որ այդ տեսակէտներով՝ անոնք դարձան մ'ամբողջ գիտցան միալ իրենց կոչման բարձրութեան վրայ: Անոնց գործունէութեան միջավայրն եղաւ Կ. Պոլիս, որ թեան միջավայրն եղաւ Կ. Պոլիս, որ դարերով կրօնական ատելութիւնը թոյն սրսկեր էր ազգային համերաշխութեան, ազգային եղբայրութեան սրբազան զգացումներուն վրայ:

Մուրատեան և Ռափայէլեան Սաներու գեղեցիկ սկզբունքներէն ծնաւ Համագրեաց ընկերութիւնը, հիմնուած 1846-ին, առաջնորդութեամբ Հ. Պետրոս վ. Մինասեանի՝ Ուսումնապետ Փատուայի Մուրատեան վարժարանի, և գործակցութեամբ «Եղբայր եմք մեք»-ի եռանդուն երգիչ Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի: Այս ընկերութիւնը որու գաղափարէն ծնունդ առաւ «Հայկական Բազմաբնակեան Ընկերութիւնը Միաբանութիւնը», ունէր այնպիսի ծրագիր մը որ նոյնիսկ հիացում կ'ազդէր թուրք բարձրաստիճան անձնա-

ւորութիւններու: Անկեալ ազգի մը մէջ, առանց կռուի՝ գլուխ զլիւի բերել՝ եղբայրու գործակից դարձնել մինչեւ այն ատեն շարունակ զիրար ատող Հայերը, իսկապէս հրաշք մ'էր, և այդ հրաշքը հիանալի կերպով կատարեց Համագրեաց ընկերութիւնը, որ իր գործունէութիւնը տարածելով, հիմնեց նաեւ Համագրեաց աղջկանց Վարժարանը, որ անգնահատելի դեր կատարած է մեր ազգային կեանքին մէջ: Եթէ բարձրագոյն ձեռք մը, թէ՛ գիտութեամբ, թէ՛ անգիտութեամբ, կրօնքն ազգասիրութեան հետ չշփոթէր, և Համագրեաց ընկերութիւնը լուծել չտար, ապահովապէս Հայ ազգն աւելի բախտաւոր վիճակի մէջ կը գտնուէր, քան ինչ որ չէ այսօր:

Մնած և մեծցած խտալիոյ գեղեցիկ ու պայծառ երկնքին տակ, յափշտակուած անոր արուեստական գեղեցկութիւններէն, ահանատես ըլլալով անոր ազգային միութեան գերագոյն ճիգերուն, Մուրատեան և Ռափայէլեան վարժարաններու նախկին սաները, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, սիրական աշակերտ թատերագիր և գեղարուեստասէր Հ. Պետրոս Մինասեանի, 1856-ին հիմնեց Հայկական Բազմաբնակեան և Ռափայէլեան Սաներու մէջ, նպատակ ունենալով այդ բեմին վրայ ծաղիկ հայկական անմիաբանութեան ձեռքէն յառաջ եկած չարիքները: Այդ ի բնէ թորախտաւոր մարդը, բարութեան և ազնուութեան մարմնացումը, գրելով կամ թարգմանելով թատերական կտորներն և զանոնք ներկայացնել տալով Վենետիկ, Փատուա և Փարիզ կրթուած իր եղբայրակիցներուն, կը հետապնդէր հայ ժողովրդեան սրտին մէջ արծարծելու քաջութեան և ազատութեան սէրը, այնքան բաղձալից և Եղուարդ Ռափայէլէն:

ՅԻՇԱՏԱԿ ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՅ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Դ. ԲՆԴՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎՈՅ, 28 ԱՊՐԻԼ 1913 — Կ. ՊՈԼԻՍ

Վերին կարգ, ձախեւ աջ. — Գ. Թէւալեան, Ա. Շաշեց, Յ. Մ. Աղջիկեան, Ե. Սամուէլեան, Ե. Ղազարոսեան, Վ. Իսկէնտէրեան, Լ. Օտապաշեան, Յ. Կոոյեան, Մ. Արեւեան, Թ. Նիկոլոսեան, Ա. Իսրայէլեան, Ա. Ինճիճեան, Յ. Քէօսէեան, Ռ. Աստաւեան.
Միջին կարգ, ձախեւ աջ. — Մ. Աւէմշահ, Պ. Աղաչբաբ, Գ. Իսկէնտէր, Ա. Ճէնտէրէճեան, Յ. Տէտէպալ, Պ. Աղնաւոր, Յովս. Թօլայեան, Գ. Մաղլումեան, Է. Մնացական, Ե. Ոսկան, Տ. Թրեանց, Յ. Կիւմիւշեան, Յ. Գ. Աղջիկեան, Ա. Ալթունեան, Ս. Լյմիրզէ.
Առաջին կարգ, ձախեւ աջ. — Յ. Վասիլեան, Զ. Շիշմանեան, Մ. Հէքիմեան, Յ. Աստուլլահ, Ս. Նիկողիմոսեան, Թ. Հասուն, Արամ Յ. Երամ, Թ. Եսայեան, Գ. Աստուլլահ, Յ. Փափազեան, Յ. Խօրասանճեան, Մ. Աճէմեան, Պ. Վասիլեան, Գ. Ոսկեան, Յովհ. Թօլայեան, Ե. Խօրասան.

Մուրատեան և Ռափայէլեան վարժարաններու նախկին աշակերտները, որոնք եկեր էին հայ ժողովրդեան մէջ համերաշխութեան, ազնուութեան, քաջութեան, պաշտօնն արթնցնելու, և մատնութեան, պառակտումի, և ատելութեան վիշապին զլուխը ճգմելու, ուղեցին նախ գործով ապացուցանել՝ բերնով ու զրէով բարոգածնին: Անոնք՝ պարագլուխ ունենալով Մկրտիչ Պէշիկթաշեանը՝ 1859ին հիմնեցին Մուրատեան և Ռափայէլեան ընկերութիւնը: Նպատակ ունենալով տարին անգամ մը յիշատակ Բարեբարներուն տօնախմբութիւն մը սարքել, հաւաքուելով եղբայրական հացկերոյթի մը շուրջը, որպէսզի հին և նոր աշակերտակիցները զիրար ճանչնան, իրարմէ օգտուին, զիրար սիրեն և ազգային պէտքերուն մէկտեղ ծառայել սորվին: Ահա այս Միութիւնն է որ 1908-ին վերանուաւ Մուրատեան և Ռափայէլեան միութեան, որ ոչ մէկ բողոքեցաւ զրաւոր ծրագրով մը, որ ոչ մէկ կերպով արժէքը չի պակսեցներ անոր նախկին լուսամբտ հիմնադիրներուն:

Պէշիկթաշեանի ազդեցութեան տակն է որ 1862ին հիմնուեցաւ Երամշտախան ընկերութիւնը, որուն նպատակն էր ազգային երգեր, թատերական նուագներ և պարերգներ հրատարակել, ընտիր նուագածուններ հասցնել և երոպական երաժշտութեան հասցնել և եւրոպական մէջ ծաւալել: ճաշակը բոլոր Հայերու մէջ ծաւալել:

Ասոնք իրականացուցած էին ազգային միութեան գաղափարը, և ինչպէս իրաւամբ կ'ըսէ զրազէտ և ազգային կեանքը մօտէն ուսումնասիրող Պ. Արշակ Զօպանեան. «Պէշիկթաշեանի և իր գործակիցներուն ջնորհիւ՝ դարաւոր արիւնազանգ պատուարը որ կը կանգնէր Լուսաւորչական միայն ապրող և կրօնքի անունով զիրար միայն ապրող և կրօնքի անունով զիրար առող Հայերու տեղ՝ ազգութեան համար ապրող և ազգին անունով զիրար սիրող Հայեր երեւան եկան...: Անուրանալի և հաճելի իրողութիւնն այն է որ թէ կաթոլիկ և թէ լուսաւորչական Հայութեան ամէնէն

ազնիւ ու կարեւոր մասը այլեւս ազատած է ատելութիւններու մղձաւանջէն»:

Մուրատ-Ռափայէլեան սաներու փափուկ առաքելութեան մէջ յաջողութեան գաղտնիքը կը հանգչէր իրենց ստացած դաստիարակութեան վրայ: «Ձի բաւեր, — կ'ըսէ Պ. Զօպանեան, — որ ազգի մը մէջ մտաւորականները յարգել և սիրել գիտցողներ գտնուին, պէտք է որ մտաւորականն ալ ինքզինքը յարգել և սիրել տալ գիտնայ: Եւ ասիկա յաջողութեան գաղտնի արուեստ մ'էր, զոր գիտցան ընել մեծ չափով նաեւ անոնք որ Պէշիկթաշեանի և անոր եղբայրակից ընկերներուն կրտսեր եղբայրակիցներն եղան: Ս. հասարակ անոնց վրայ փայլեցան անկեղծ կրօնականութեան, համբերութեան, ներդաժմութեան, աշխատասիրութեան յատկանիշները, անշահախնդիր, անկեղծ և ջերմ ազգասիրութեան, արժանապատուութեան խորին զգացում մը՝ եղբայրական գորովալի պարզութեան մը հետ, միանգամայն պատկառանք և սէր ներշնչելով ամենուն...»:

Պարզ էր, ուրեմն, որ Ռափայէլի և Մուրատի նպատակն իրագործուած էր: Անոնք ինչպէս պիտի հրճուէին իրենց գերեզմանէն եթէ մեռելները կարենային լսել ինչ որ ողջերը կ'ըսեն իրենց ետեւէն: Բայց եթէ մեռելները չեն կրնար լսել, անմահները կը լսեն յուզման սարսուռով:

Հնդկաստանի մեծահարուստներէն ոչ զոր կը յիշենք: Բայց Եղուարդ Ռափայէլ և Սամուէլ Մուրատ՝ ի կենդանութեան գիտցան իրենց կորստական մետաղին մէկ փոքր մասով անկորնչելի փառքին հասնիլ և իրենց անմահութեան պատուանդանը հիմնել անմեռ զգացումներու վրայ: Ամբողջ դար մը կ'ընէ որ ազգային ազատարար լուսաւորութեան սերունդները ամէն օր իրենց բերնին վրայ կը կրեն երկու Բարեբարներուն անունը: Այդ երախտաւորեալ սաները լուսաւոր գծով մը կ'անցնին այդ անմահացած հոգիներու առջեւէն, անթառամ պսակներ հիւսելով անոնց զխուն:

Հ. ՍԱՀԱԿ ՏԵՐ-ՄՈՎՍԵՍԵԱՆ